

Столица и усадьба. – № 16-17. – 01.09.1914. – С. 5.

5. Павленко С. Післямазепинська доба Батурина // Батуринська старовина: збірник наукових праць, присвячений 300-літтю Батуринської трагедії / Упор. В. Коваленко. – К., 2008. – С. 373-399.

6. Васильчиков А.А. Семейство Разумовских. – СПб., 1880. – Т. I.

7. Батурина: сторінки історії: Збірник документів і матеріалів / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т.Г.Шевченка та ін.; Чернігів: КП «Видавництво «Чернігівські обереги», 2009. – 200 с.

8. Чернігівщина: енциклопедичний довідник. – К., 1990. – С. 49.

9. Граф Разумовский [Алексей Кириллович] // Календарь Черниговской губернии на 1892 год. – Чернигов, 1891. – С. 169.

10. Путь О.І. Гетьман Кирило Розумовський та його доба (з історії українського державотворення XVIII ст.): Монографія. – К., 2008. – Ч. I. – 240 с.

11. Гетман граф Разумовский и А.В. Олсуфьев. Архив князя Воронцова: (Бумаги разного содержания). – М., 1882. – К. XXV. – С. 220-221.

Герасько М.О. Некоторые пристрастия и вкусы гетмана Кирилла Разумовского

На основе архивных материалов рассматриваются некоторые пристрастия и вкусы гетмана Кирилла Разумовского.

Ключевые слова: гетман, Кирилл Разумовский, пристрастия, вкусы.

Herasko M.O. Some preferences and tastes of the hetman Kyrylo Rozumovskyi

On the basis of source materials some preferences and tastes of the hetman Kyrylo Rozumovskyi are analyzed.

Key words: hetman, Kyrylo Rozumovskyi, preferences, tastes.

27.03.2012 р.

УДК 94(477.44) Казмерчуки «17-18»

Г.Д. Казмирчук

**РОДОВІД КАЗИМЕРЧУКІВ:
ДО ІСТОРІЇ ВИВЧЕННЯ**

В дослідженні на основі маловідомих архівних матеріалів, введених в науковий обіг, розкрито становлення та розвиток родоводу Казимерчуків-Казмерчуків.

Ключові слова: рід, архівні матеріали, історія.

Сучасна вітчизняна історична наука все частіше звертається до вивчення найважливішої історіографічних проблеми – олюднення історичної науки. Протягом багатьох століть ця тема була в полі зору істориків. Але як, правило, предметом дослідження були державні, політичні й військові діячі, а до пересічних осіб історичного процесу зверталися дуже мало. Про них частіше говорили як про статистів подій.

Демократизація сучасного українського суспільства найширше розкрила можливості доступу до документів, в яких фіксувалася інформація про жителів України за XVIII – початок ХХ ст. До них належать «Сповідальні» й «Метричні» книги православних храмів, які зібрані у 127 фондів Центрального державного історичного архіву України у м. Києві та більшості Державних обласних архівів («Метричні книги» кальницької церкви із 1875 р.), зокрема «Метрична книга» у Вінницькому державному обласному архіві. Зазначимо, що окремі православні парафії мали ці книги, які склалися у різні роки. Більшість зафондовані з кінця XVIII ст., у тому числі кальницької церкви Різдва Пресвятої Богородиці з 1793 р.

Переважна більшість документальних матеріалів Кальницької церкви Різдва Пресвятої Богородиці зберігаються у зазначених архівних установах. У ЦДІА у м. Києві зберігається 42 «Сповідальні книги» (із 1819 по 1866 роки) [1] та 72 «Метричні книги» (із 1808 по 1874 роки). «Метричні книги» з 1875 по 1917 р. мають бути в Державному архіві Вінницької області. Скільки їх там, нам поки що невідомо, але є надія на те, що там їх достатньо. Власне, ці документи і є основою дослідження родоводів, зокрема Казмерів-Казимерчуків [2, 4].

Нами розпочата публікація «Метричних» і «Сповідальних» книг кальницької церкви Різдва Пресвятої Богородиці, які значно розширили можливості дослідників і пересічних кальничан прилучатися до ознайомлення з конкретними родоводами. Так, у 2006 році була опублікована перша «Метрична» книга кальницької церкви із тих, що збереглися в ЦДІА України у м. Києві. У ній вперше зафіксоване прізвище Григорія Казмерчука, у якого 25 березня 1793 р. помер п'ятилітній син Гаврило [3, 90].

Опубліковані дві «Сповідальні книги» за 1819 [4, 9-24] і 1823 [3, 32-49] роки, у яких розписані двори сповідальників, поданий склад сімей, розписаних по дворам на даний рік, виділені діти до семи років, які ще не сповідалися. Зараз готується до друку Сповідальна книга за 1824 р. Співставлення інформації з Метричної та Сповідальної книг переконують користувачів у тому, що укладачі цих матеріалів часто «із стелі» брали цифровий матеріал про народження або смерті кальничанина. Важливі інформативні матеріали щодо родоводів окремих сімей знаходяться у документах Першого Всеросійського перепису 1897 р. На жаль, не всі переписні матеріали кальничан збереглися. Складається враження, що відсутні матеріали дільниці № 10, оскільки в архівній справі відсутні листи із прізвищами службовців цукрового заводу, церковного кліру й окремих селянських родин [6, 87].

Нами зроблена скромна спроба дослідження родоводу Казимирчуків. Проте, недостатньо виявлена і систематизована документальна основа не дозволяє скласти таблицю сімейних поколінь. Опрацьовано всього 31 Метрична книга із 77 наявних та 5 «Сповідальних книг» із 42 [6].

Метою статті є аналітичний аналіз архівних матеріалів з бажанням написання наукового родоводу селянської родини. Це надзвичайно актуальна історична проблема вітчизняної історії. Практично нам невідомі подібні наукові праці, оскільки вся увага дослідників зосереджена на виявленні документів і на їхній основі складанні родоводів представників «голубої крові». Вважаємо, що це перша спроба звернутися до вивчення життя й діяльності декількох поколінь родоводу Казимирчуків, розкрити родинні зв'язки, показати демографічні чинники, які впливали на його виживання.

Спочатку зупинимося на кількох загальних зауваженнях, які ускладнюють вивчення цієї проблеми, ставлять під сумнів достовірність архівних матеріалів, розкривають халатність священнослужителів під час складання «Метричних» та «Сповідальних» книг. Важливим є метод виявлення родоводу. Є дві можливості складання родоводу. Перша – йти від перших документальних згадок в цих документах прізвища Казимирчуків. Тут зустрічаються об'єктивні труднощі – відсутність архівних матеріалів за всі роки, що не дозволить скласти дерево роду. Припускаємо думку про те, що священнослужителі церкви, відповідальні за складання цих документів, незавжди добросовісно занесли до них інформацію про рід. На це підштовхує співставлення метричних даних із даними, які є у Сповідальних книгах, неоднакове описання прізвища; у першій треті в

книгах використовували тільки прізвища й імена поселенців. Необхідно враховувати, що й селяни не знали, коли конкретно вони народжувалися. Існує наступна часто вживана приповідка. Син запитує мамусю: «А скажи, будь ласка, коли ж я народився?» Мати, задумавшись, після відповіді: «Чи три місяці до Паски або три місяці після неї». Другий напрямок, який часто використовують дослідники, – розпочати складання родоводу, використовуючи новітні розповіді рідних – дідусів або бабусь про своїх батьків. Вияснивши всі сімейні зв'язки роду, потрібно звертатися до актових записів загсів, місцевих органів влади і, просуваючись углиб століть, виявляти родинні зв'язки. Ми, виходячи з певного досвіду, пропонуємо поєднати ці напрямки, і, одночасно виявивши першу згадку про далекого прашура, активно рухатися назустріч сучасності. Тільки так, не гаючи часу, можна підготувати наукову працю про родовід.

Залишається ще багато таємниць і загадок в родоводі Казимирів-Казимирчуків – Казимирчуків, зокрема, не вдалося з'ясувати родозасновника, свояцькі зв'язки тощо. Складно прослідкувати зв'язки між колінами кінця XVIII – 30-х років XIX ст., оскільки в документах називали тільки ім'я представників цих родових колін, часто у сім'ях дітей називали одним і тим же іменем, наприклад у Григорія Каземера було два Максима. «Метричні» і «Сповідальні» книги – це не тільки історичні пам'ятки в широкому розумінні цього слова, а й важливі актові документи, які, оновлюючись, не позбавлялися притаманних їм недоліків.

Статистичні матеріали, які є у перерахованих актових книгах, дозволяють трансформувати рівень народжуваності, одруження й смерті в окремому роді, відновити зв'язки поколінь, реконструювати родовід в цілому, створити статистичний ряд для виявлення соціальних й демографічних змін не тільки окремого роду, але й сільського суспільства в цілому, складання родових таблиць – демонстраторів розвитку родоводу. Реконструюючи родовід, згідно думки медієвіста Арона Гуревича, історик воскрешає людей минулих часів (років) із небуття, і ніхто інший, окрім історика зробити це не в змозі. Цьому сприяє використання історичного методу – локальної історії, яка дозволяє виявити трансформації всього суспільства і конкретного родоводу, спорідненості окремих його членів. Досліджуючи селянський родовід, який не користується належною увагою вчених, ми маємо змогу показати частку селянського соціального суспільства протягом кількох століть. Цьому сприяє історична демографія, яка мовою цифр відслідковує чисельність роду на різних етапах його розвитку, виявляє родинні свояцькі зв'язки з іншими родами кальничан та близьких сіл

Дашівського ключа Володимира Потоцького. Ми меншою мірою звертаємо увагу на потомство жінок родоводу Каземерчуків, оскільки вона (жінка) належала після одруження вже до роду їхніх чоловіків, але в разі установаження шлюбних партнерів жінок Казимерів – Каземерчуків – Каземерчуків використовуємо ці матеріали для поглибленого вивчення цього родоводу.

Важливою складовою наукової праці над складанням родоводу є виявлення етимологічного походження і змісту прізвища й імені. Маючи уявлення про його зміст, можна виявити всі складові розвитку родоводу. Отож етимологія слова «**Казимир**, *Казько, Казимира, ст. Казимир* (1349); – р. болг. *Казимир*, др. *Казімір*, Каземирь, ч. ст. *Kazimsr*, слц. *Kazimir, Kazimira...* *Kazimir* – запозичення з польської мови; *Kazimierz, Kazimir, Kazmierz* утворене з основ дієслова *kazic* «нищити, руйнувати, псувати», спорідненого з укр. [*казити*], та іменника *мір* «згода, спокій», спорідненого з укр. *мир*, або давньої іменної основи *mer* – «великий, слашний»... тлумачення первісної семантики імені як «той, хто порушує спокій» [6, 342].

Чи дійсно це визначення відповідає віковому родоводу Каземер – Каземерчуків? Осібно в цьому ряду стоїть прізвище автора статті. Справа у тім, що я народився 9 травня 1944 р., а метричну виписку видали аж у 1956 р. За нею їздила до Дашівського ЗАГСу сестра Катя. І відповідно до рівня освіти особи, яка виписувала метрику, у цьому документі записали прізвище Каземерчук, а сестрі Валі її виписали на прізвище Каземерчук. Таким чином я є, немов би, засновником нового відгалуження роду Каземер-Каземерчуків-Каземерчуків. У яких соціальних, економічних, демографічних галузях людського життя його представники жили й творили себе? На ці запитання нам потрібно відповісти, щоб дізнатися про долю декількох документально відомих нам поколінь роду, створити його генеалогічне дерево.

Каземерчуки були поселенцями, а пізніше до 1861 р. селянами графині Теклі Героїмівни Потоцької, «уродзаної» княжни Сангушко. Після скасування кріпосного права обивателі Російської імперії спочатку продовжували працювати на неї та її сина графа Володимира Володимировича Потоцького, а після до 1917 р. – на акціонерів Кальницького буряко-цукрового заводу, якому кальницькі землі продасть графиня Генрієта Потоцька [7].

Документально родовід згадується наприкінці XVIII ст. Перше його коліно відкриває Меланія Каземерна, яка за підрахунками автора народилася у 1738 р. і відійде за небокрай у 1799 р. Вона і є документально відомим родозасновником нашого роду. У Метричній книзі церкви Різдва Пресвятої Богородиці у «Частині III Про померлих» за 20

січня записано: «Жителька Кальника Меланія Каземерна вдова померла (предствилась, років 64)» [1, оп. 1012, спр. 1149, арк. 78 зв.]. Відштовхуючись від кількості років життя Меланії, ми й вирахували приблизну дату її народження.

Представниками наступного, другого коліна роду є Герасим, Григорій та Василь Каземери. Вперше в актових документах прізвище Григорія Каземера зустрічається у Метричній книзі за 1797 р. Знову ж у третій її частині записано: «Жителя кальницького Григорія Каземерчука син Гаврило представився, 5 [років від народження – авт.]» [1, оп. 1012, спр. 1082, арк. 121 зв.]. Нами підраховано, що він народився 9.09.1756 р. У Метричній книзі за 1820 р. у III частині записано: «9 вересня. Поселянин Григорій Каземер умре, по-старості, 64 (років – авт.)» [1, оп. 1012, спр. 1472, арк. 854]. Правда, у Сповідальній книзі за 1819 р. записано, що Григорію Каземеру у цьому році було 67 р. [2, оп. 1015, спр. 286, арк. 129]. Це дозволяє дату його народження віднести до 1753 р. Він разом зі своєю законною дружиною Ганною (1762 – 14. 12. 1822) мали п'ятьох дітей (напевне їх було значно більше, оскільки серед імен їх дітей немає представників жіночої статі) – Максима Кривого, Максима Сліпого, Михайла, Андрія і Гаврила, який помер у п'ятирічному віці. Ось ці п'ятеро синів Григорія й Ганни і складають третє коліно родоводу Каземерчуків.

Про Герасима Каземера відомо, що він народився близько 1753 р. і відійде у кращий світ у 1839 р. Ім'я його дружини установити не вдалося. У них народилася Марія, 1775 року народження, яка відійде за небокрай 3.11.1839 р. [1, оп. 1012, спр. 1919, арк. 236 зв.]. Скупа інформація є й на Василя. Його згадали у «Метричній книзі» за 1809 р. у зв'язку зі смертю 16 жовтня цього року його 22-річного сина Миколи [1, оп. 1012, спр. 1310, арк. 535 зв.]. За нашими приблизними розрахунками Василь Каземер народився у 1787 р. Продовжувачів роду Герасима і Василя, за винятком Марії Герасимівної та Миколи Васильовича, не прослідковується. Марія не була одружена, але і у актових документах більше не згадується у родоводі Каземерчуків. Микола ж у 22 роки помер, а тому потомства не залишить, оскільки більшість хлопців у 22 роки, як правило, вже були одружені.

Діти Герасима, Григорія і Василя Каземерів складають третє коліно нашого родоводу, яке прослідковується документальними архівними матеріалами. Максим Кривий, Максим Сліпий, Михайло, Андрій і Гаврило Григоровичі є прораховані продовжувачі родоводу. Гаврило (1792-1799) у п'ятирічному віці помер, про що зафіксовано у «Метричній книзі» за 1797 р. [4, 90].

Відомостей про Михайла Каземерчука дуже

мало. Нам невідоме ім'я його дружини. Відомо, що в Михайла 17.06.1804 р. народився син Леонтій [1, оп. 1012, спр. 1239, арк. 435]. Хрещеним батьком був Матвій Гезенко (Кеженко). 11 вересня 1810 р. народилися близнюки Марфа і Марія. Хрещеною матір'ю була Гана Бондарка [1, оп. 1012, спр. 1810, арк. 144]. Мало інформації маємо про продовження родоводу Якіма Григоровича, який народився приблизно у 1797 р. Його дружина Параскева, за нашими підрахунками, народилася у цьому ж році. У 1818 р. в них народився син Афанасій [5, 2], подальша доля якого невідома. Був у них ще один син – Михайло, який народився 22.05.1824 р. Не прослідковуються у «Сповідальній книзі» за 1823 р. їхні батько й мати. Мабуть померли.

Найбільше потомство мали наступні брати: Максим Сліпий – 6 осіб, Андрій – 9, Максим Кривий – 10. Максим Григорович Сліпий, 1791 року народження, був одружений з Марією (1796 – 13.01.1839 ?). У них народилися Євдокія (4.08.1814), Тимофій (1818), Гордій (4.01.1820), Христина (5.10.1821), Ганна (1817 ?). Власне, Ганна зганьбила імена своїх батьків. Так, у «Метричній книзі» за 1842 р. у розділі про одруження записано, що 17 травня цього року відбулося весілля. 24-річний Іван Казюн із села Шабельни одружувався з 24-річною «покриткою Ганною, померлого селянина Максима Казимерчука» [1, оп. 1012, спр. 2093, арк. 1560]. Тимофій і Гордій є репродуктивними продовжувачами роду Казимерчуків. 11 жовтня 1836 р. 22-річний селянин графині Теклі Потоцької містечка Кальника Тимофій обвінчався у місцевій церкві Різдва Пресвятої Богородиці з місцевою 20-річною дівчиною Євдокією Кочмар [1, оп. 1012, спр. 1812, арк. 736]. 31 січня 1843 р. 27-річний Гордій одружився з донькою селянина Карпа Ярошенка Феодосією. Поручителями з боку жениха були Мефодій Васильович Бибик і Яків Миколайович Швець, а зі сторони нареченої – Гаврило Кирилович Корецький і Марко Трохименко [1, оп. 1012, спр. 1316 зв.].

Андрій Григорович Казимерчук, 1878 року народження, побрався з Параскевою, 1795 року народження. Його сім'я із 1825 р. проживала у садибі Гната Прокоповича Груші [2, оп. 1015, спр. 359, арк. 516 зв.]. У їхній сім'ї народилися дев'ятеро дітей – Варфоломій (1816), Андрій (8.08.1818–16.09.1832), Андрій (1820 чи 1821–29.09.1839), Христя (5.10.1821), Уляна (1822), Григорій (25.19.1826 – 7.03.1838), Анастасія (21.10.1828), Яким (8.09.1831), Єфросина (25.09.1835). Коли народився Яким, то у «Метричній книзі» за 1831 р. запишуть: «У жителя містечка Кальника поміщиці графині Теклі Потоцької селянина Андрія Григорєва Казимирчука і його першобрачної дружини Параскеви Іванівни народився син Яким, який молитований

і хрещений приходським священиком Іоанном Левицьким разом з дияконом Федором Поповським і дьячком Арсенієм Новоборським». Хрещеними батьками були Яструбенецький житель Петро Святенко і священикова дружина Варвара Левицька [1, оп. 1012, спр. 1662, арк. 612]. Троє дітей (Андрій, Андрій і Григорій) померли. Представники жіночої статі, за винятком 16-річної Христі, яка одружилася з 22-річним Федором Опанасовичем Матяш [1, оп. 1012, спр. 1841, арк. 749 зв.], за документами поки що не прослідковуються. Продовжувачем роду з цієї сім'ї був Варфоломій. Принаймні, у «Сповідальній книзі» за 1850 р. називаються ще брат і сестри Варфоломія – Уляна (народ. 1822 ?), Яким (народ. 8.09.1831 р.), Євдокія (народ. 25.09.1835) [2, оп. 1015, спр. 795, арк. 833]. Поки що про їхніх дітей мова не йде.

У 1784 р. народився Максим Кривий. Він побрався з Ганною 1792 ? року народження. За документами у їхній сім'ї виявлено 10 дітей – Ганна (09.12.1812), Василь (09.10.1814), Афанасій (05.07.1816 – 09.05.1821), Тетяна (12.01.1820 – 31.05.1821), Христина (05.10.1821), Агрипина (1820 р. н., а 25 квітня 1847 р. одружиться із 32-річним вдівцем з с. Шабельни Остафієм Івановим Чмелем) [1, оп. 1012, спр. 2415, арк. 176 зв.], Дарина (19.01.1822 – 15.04.1844), Семен (3.02.1825; його хрестив міщанин Павло Задорожний), Євдокія (15.02.1827), Євдоким (15.02.1830), яку хрестила шляхтянка Ганна Потуржанська [1, оп. 1012, спр. 1614, арк. 460]. 9 і 31 травня 1821 р. в «поселянина Максима Казимера Кривого Тетяна помре» від віспи. У кінці цього ж місяця від цієї хвороби помре і її брат Афанасій [1, оп. 1012, спр. 1488, арк. 341, 341 зв.]. До речі, у цьому році в селі від віспи померло 14 осіб. На сьогодні ми не володіємо документальними матеріалами про подальшу долю їхніх дітей, які залишилися живими.

Наступним сином Григорія Казимера був Максим Сліпий, 1791 р. н.? У «Метричній книзі» за 1828 р. його записали як Максим Казмерчук Менший [спр. 1602, арк. 499]. Він одружився з Марією (1791 – 13.01.1839 ?). У їхній сім'ї народилися Тимофій (1813), Євдокія (04.08.1814), Гордій (04.01.1820), Христя (05.10.1821), Ганна (1821 чи 1922) і Михайло (22.05.1824). Приймав його від купелі шляхтич Йосип Чернолуцький [1, оп. 1012, спр. 1531, арк. 479]. Проте у наступних актових книгах Михайло не світиться. Документи переконують, що Тимофій, Гордій і Ганна продовжили родовід Казимерчуків.

Яким Григорович Казимер (1797 р. н.) одружився із дівчиною-кальничанкою Параскевою (1791? р. н.). За «Сповідальною книгою» 1819 р. у них був один син Афанасій (1818).

Андрій Григорович Казмерчук, 1787 р. народження, був одружений з Параскевою Івановною, 1795 р. народження. У їхній сім'ї первістком був Андрій (1820/21 – 29.09.1839). За

ним на світ з'явилися Уляна (1822), Варфоломій (1816), Андрій (08.08.1818 – 16.09.1839), якому було 18 років і помер він від «чахотки», Христя (05.10.1826), Григорій (25.10.1826 – 07.03.1838), Анастасія (21.10.1828), Яким (08.09.1831), Єфросина (25.09.1835). Дав наступне потомство, поки що, на 1850 р. Варфоломій.

Син Василь Григорія Казимера згадується у «Сповідальній книзі» за 1819 р. Йому виповнилося 2 роки. Проживав він в одному дворі з батьками і разом з сім'єю старшого брата Максима. У «Сповідальній книзі» за 1823 р. Василь і його батьки не згадуються [6, 32-49].

Четверте коліно роду презентують Тимофій і Гордій Максимовичі (Сліпого) та Варфоломій Андрійович, які на середину XIX ст. мали вже своє потомство. Відомо, що Христя Андріївна одружилася з Федором Опанасовичем Матяш. Вінчання в церкві Різдва Пресвятої Богородиці й весілля відбулося 8 лютого 1837 р. Ця подія так була описана у «Метричній книзі» за 1837 р.: «Другого числа лютого... селянин Федір Опанасович Матяш, будучи неодружений, обвінчаний з дівчиною Христиною тутешнього жителя Андрія Григор'єва Казимерчука донькою, із яких брачуючі особи, жениху від роду 22, а нареченій 16». Поручителями були «Пархомівські жителі з боку нареченого Тимофій Климов Марценюк, Мойсей Микитів Гончар, з боку нареченої Тимофій Максимів Казимерчук, Іван Іванов Тишко, які і під обиском про це одруження підписалися» [1, оп. 1012, спр. 1841, арк. 749 зв.].

Найплодовитішим у цьому коліні Казимерчуків виявився 22-річний Тимофій Максимович (Сліпого). Разом з 20-річною дружиною Євдокією Степанівною (Кочмар), створивши 1 жовтня 1836 р. сім'ю, наступного року 3 жовтня хрестили свою першу донечку Марію (01.10. 1837). Хрестили її священник Іоанн Левицький і дячок Арсеній Новоборський. Хрещеними батьками були кальницькі жителі Лука Іванов Лосенко і Єфросинія Максимова Вдовиченко [1, оп. 1012, спр. 1841, арк. 747 зв.]. За нею на світ з'явилися Іван (1840 р. н.), Мефодій (16.05.1842), Демид (16.08.1843), хрещеними якого були Лукіян Іванов Лосенко і Єфросинія Максимова Вдовиченко, Текля (18.10.1846), і Софійка (1848 ?), якій у 1850 році виповнилося два роки [2, оп. 1015, спр. 795, арк. 833].

27-річний «села Кальника померлого селянина Максима Казимерчука син Гордій Максимов православного віросповідання першим браком з дівчиною Феодосією дочкою селянина Карпа Ярошенка православного віросповідання першим браком» одружилися. Поручителями з боку нареченого були селяни Мефодій Васильович Бибик і Яків Миколайович Швець, з боку нареченої –

Гаврило Кирилович Корецький і Марко Трохименко. Вінчання провів священник Іоанн Черняк [1, оп. 1012, спр. 2151, арк. 1316 зв.]. У молодій сім'ї 24 листопада 1845 р. народилася Катерина «села Кальника поміщиці графині Потоцької селянина Гордій Максимов Казмерчук і законної дружини Феодосії Іванова ? (вона Карпова) обоє православного віросповідання». Біля купелі були хрещені батьки – однодворець Антон Потуржанський і дворянка Марія Бутковська [1, оп. 1012, спр. 2283, арк. 143 зв.]. У 1847 р. в них народився Дмитро, який записаний у «Сповідальній книзі» за 1850 рік як 3-х річий [2, оп. 1015, спр. 795, арк. 833].

Варфоломій Андрійович, одружившись із Палажкою Іванівною 29 серпня 1843 р., зраділи своїй першій дитині, яку назвали Іваном. Хрещеними батьками був студент Саторін Іванович Волошкевич і священницька донька Палажка Іванівна Черняк [1, оп. 1012, спр. 2151, арк. 1311 зв.]. У наступному році він із своєю сім'єю і 49-річною матір'ю Параскою Андріївною, з якою ще знаходились 13-річний син Яким, 13-річна Анастасія і 9-річна Єфросинія [2, оп. 1015, спр. 672, арк. 808], проживали в одному дворі. У наступні роки Варфоломій і його сім'я за актовими документами не прослідковується.

Отже, наявні архівні документи свідчать, що є можливість дослідити родовід Казимерів-Казимерчуків з середини XVIII до 1850 р., оскільки документи наступних декількох десятиліть ще не опрацьовані. За це століття ми зібрали й систематизували документи п'ятох родових колін. Спроба скласти родовід селянського роду дуже складно. Заважає цьому неповна статистика, часто незрозуміла відсутність конкретних матеріалів про народження, одруження окремих представників роду. Незадовільне ведення «Метричних» і «Сповідальних» книг кліриками церкви Різдва Пресвятої Богородиці містечка Кальника, зміна форм опису матеріалу, час, який негативно вплинув на збереження цих унікальних актових книг, – ось далеко не повний перелік причин, які ускладнюють детальне вивчення документів. Інколи виникають особи роду Казимерчуків, про які раніше не згадувалося, а відсутність у першій чверті XIX ст. використання під час запису в документах їхніх «по-батьошці», як і часті занесення суперечливих, взаємно виключаючих імен дружин, дітей, використання вуличних прізвищ не дозволяє точно визначити, до якої сім'ї належить той чи інший нащадок.

Нагальне завдання з метою поглиблення ґрунтового висвітлення цієї проблеми полягає у подальшому залученню інших джерел, зокрема із Державного архіву Вінницької області. Бажано б було звернутися до матеріалів, які, на нашу думку, зберігаються у актових документах Польської республіки.

Доцільно звернути увагу на всебічне виявлення

сімейних зв'язків між родичами, подальшої долі жінок, які, одружившись, фактично зникали з оточення рідні батька. Дослідження вимагає і більш детального співставлення інформації про родовід із «Метричних» та «Сповідальних» книг.

Посилання

1. Центральний державний історичний архів України у м. Києві, ф. 127, оп. 1012, 1013.
2. Центральний державний історичний архів України у м. Києві, ф. 127. – оп. 1015, 1016.
3. Казьмирчук Г. Роде наш красний: Село Кальник: Документи й дослідження з історії села (кінець XVIII – на початку XX ст.) / Григорій Казьмирчук, Марія Казьмирчук. – К.: Логос, 2006. – С. 85-93.
4. Казьмирчук Г. Роде наш красний: Село Кальник. – Кн. I. Документи й дослідження з історії села (кінець XVIII – на початку XX ст.) / Григорій Казьмирчук, Марія Казьмирчук – К.; Логос, 2006. – 118 с.
5. Казьмирчук Г. Село Кальник: поступ до промислового суспільства (кінець XVIII – на початку XX ст.). Зошит №1. Документи з історії / Григорій Казьмирчук. – К.: Логос, 2005. – 37 с.
6. Казьмирчук Григорій. Роде наш красний: Село Кальник: – Кн. II. Документи й дослідження соціальних проблем села Кальника наприкінці XVIII – на початку XX ст.) / Григорій Казьмирчук, Марія Казьмирчук. – К.: Логос, 2008. – С. 88-232.
7. Етимологічний словник української мови: у семи томах. – Т. 2. «Д – Копці». – К.: Наукова думка, 1985. – 576 с.
8. Краткая записка о деятельности Кальникского свеклосахарного завода со времени его основания 1858-1895/6 год. – К.: Типограф. С. В. Кульженко, 1896. – 64 с.

Казьмирчук Г.Д. Родовод Казимерчуків: к истории изучения

В исследовании на основе малоизвестных архивных материалов, введенных в научное обращение, раскрыто становление и развитие родовода Казимерчуков-Казьмирчуков.

Ключевые слова: род, архивные материалы, история.

Kazymrчук H.D. The family of Kazymrчук's: for history of research

Based on the unknown archives materials was investigated and show extension of the family Kazymrчук-Kazymrчук.

Key words: family, archives materials, history.

23.03.2012 р.

УДК 94(477.908):658.2:622.221/222:622.3 «17»

*М.Г. Кокшайкін
В.Д. Кириєвський*

ФОРМУВАННЯ ПОСЕЛЕННЯ ШОСТКИНСЬКОГО ПОРОХОВОГО ЗАВОДУ

Розглядається історія формування та розбудови поселення Шосткинського казенного порохового заводу в XVIII – початку XX ст. як основи подальшого розвитку м. Шостки.

Ключові слова: Шосткинський казенний пороховий завод, поселення, вулиці, будинки, план.

Кожне місто України має свою неповторну історію, дослідженню якої в усі часи приділяли багато уваги як науковці-історики, так і численні краєзнавці-ентузіасти. Одним із таких міст в Україні є Шостка, що виникло та формувалося як поселення Шосткинського порохового заводу (далі – ШПЗ). Його історії присвячено багато окремих монографій та публікацій в періодичній пресі. Офіційна історія Шостки сформульована за радянських часів та оприлюднена у фундаментальному академічному виданні «История городов и сел Украинской ССР. В двадцати шести томах. Сумская область» [4]. Та, на жаль, узагальнено-ідеологізована версія історії міста більше висвітлює партійно-патріотичний пафос, ніж конкретний розвиток цього населеного пункту. Навіть в описах революційних подій 1905 та 1917 років не знайшлося місця для назв вулиць Шостки того періоду. Продовжуючи дослідження історії ШПЗ та його поселення, автори аналізують доступні їм історичні джерела та маловідомі плани ШПЗ різних періодів.

Формування поселення ШПЗ нерозривно пов'язане з історичними шляхами – стратегічним шляхом від Стародуба через Новгород-Сіверський до Глухова і далі до Курської губернії [1, 55-56] та перетинаючим його шляхом місцевого сполучення від містечка Вороніж до селища Крупець. Саме навколо цих шляхів почалася забудова житлової зони ШПЗ та подальший його розвиток до сучасного міста Шостки.

Забудова першого періоду (з 1772 до 1830-х років) відбувалася на землях заводу, які знаходилися по обидва береги р. Шостки та простягалися від неї до звивистого на плані Глухівсько – Новгород-Сіверського шляху і були придбані Рудометовим ще у 1729-1762 рр. [2, 20-25, 27, 29] та додатково у 1771 р.: «а) у казаковъ Воронежской сотни, села Локоток, лесу дубоваго и сосноваго и б) у бунчуковаго товарища Холодовича «грунту съ рощею»... всего при заводе считалось до 3,000 десятинь лесу» [3, 15].

Після переходу заводу у 1771 р. від відання Малоросійської коллегії під керування Канцелярії Головної Артиллерії та Фортифікації за планом